

Identifying Factors Affecting Citizens' Participation in Urban Development Plans Case Study: Torogh Town of Mashhad

Elham Lashkari^{(1)*}, Fatemeh Arjmandi⁽²⁾

1. Assistant Professor of Urban Planning, Faculty of Civil, Architecture, and Urban Engineering, Sadjad University, Mashhad, Iran.

2. Master of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Yazd University, Yazd, Iran.

ARTICLE INFO

Abstract

Received: 05/10/2025

Accepted: 05/11/2025

PP. 174-189

Keywords:

Citizens' Participation, Urban Development, Exploratory Factor Analysis, Torogh Town of Mashhad

Number of references: 41

Number of figures: 4

Number of tables: 5

Introduction: The rapid urban growth and expansion of cities have led to problems like poverty, housing shortages, and pollution, forcing urban planners to rethink traditional methods. Scholars such as Faludi and Lindblom argue that top-down planning is no longer effective and that citizen participation is crucial for success. In developed countries, public involvement in urban planning is increasingly prioritized, as it enhances community awareness and engagement. However, in countries like Iran, despite official support for citizen involvement, actual participation in urban planning remains limited, often due to a technocratic approach that excludes public input. The Torogh Town in Mashhad faces several urban challenges, including land issues, poor infrastructure, pollution, and a large migrant population. Recent urban regeneration efforts aim to involve citizens through facilitation offices and community councils. This study aims to identify the factors influencing citizen participation and prioritize participatory planning for Torogh's development.

The Purpose of the Research: The purpose of this study is to identify the factors affecting citizens' participation in urban development plans, and it has examined the reasons for the desire and motivation of the residents of Torogh Town of Mashhad to participate in the development plans of their neighborhood.

Methodology: This descriptive-analytical study aims to identify factors affecting citizen participation, making it a fundamental research. It uses a case study of the Torogh neighborhood to assess citizens' willingness to participate, making it applied research. Through library research, participation indicators were identified and validated by experts. A sample of 96 residents (90% confidence level) was selected using Cochran's formula. Data was collected via a 25-item Likert-scale questionnaire, distributed in two stages among residents. The reliability of the questionnaire was confirmed with a Cronbach's alpha of 0.754. The first-stage data were analyzed using the Friedman test, while the second-stage data were analyzed through exploratory factor analysis. Sampling adequacy was confirmed using Bartlett's test and the KMO index. Finally, factors identified through factor analysis were evaluated using the Analytic Hierarchy Process (AHP), and the impact of each factor on increasing citizen participation was analyzed and prioritized.

Findings and Discussion: The study aimed to identify factors influencing citizen participation in urban development programs in Torogh town. In the first stage, a questionnaire was used to assess residents' willingness to participate, revealing moderate participation levels and a tendency to engage more in religious activities. Low participation in neighborhood council elections and cultural, educational, and health volunteer activities were noted, with key barriers being cultural underdevelopment, lack of awareness, financial problems, and mistrust in officials. In the second stage, a more detailed questionnaire identified four key factors influencing participation through exploratory factor analysis: 1. Satisfaction and trust in officials; 2. Awareness of local conditions; 3. Information and transparency; and 4. Cultural development. Using the Analytic Hierarchy Process, "Satisfaction and trust in officials" emerged as the most important factor, though it was rated poorly by residents. This suggests that building trust among residents and promoting cultural development are crucial steps to increasing participation. The study found that residents believed participation

Use your device to scan
and read the article online

could be effective if the right environment was provided, with the primary obstacle being insufficient cultural groundwork.

Conclusion: The concept of public participation in decision-making processes for developmental projects clearly ensures that affected communities are informed about the discussions and decisions made by authorities, while also having the opportunity to influence decisions. However, in many cases, public participation is considered a formality, and citizen involvement in planning processes has not reached an optimal level. This study identifies the most effective factors for citizen participation in urban development programs in Torogh, Mashhad. The findings show that “satisfaction and trust in officials” is the most significant factor, followed by “cultural education” about participation, “information dissemination and transparency”, and “awareness of local conditions.” These factors align with previous studies on citizen participation and provide a foundation for advancing toward true citizen power in the participation ladder. Factors such as “trust” and “transparency” are highlighted as key elements for creating participatory environments, while “public awareness and satisfaction” are crucial for reaching a higher level of citizen power. The study concludes that identifying factors influencing citizen participation can significantly enhance urban development programs’ effectiveness by increasing citizen acceptance, which fosters democracy and respect for citizenship rights.

Funding: There is no funding support.

Authors’ Contribution: Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

Highlight

- Trust in authorities and civic culture development have been identified as the primary drivers for enhancing citizen participation in urban development.
- Information transparency and local awareness provide the foundation for transitioning from tokenistic participation to genuine citizen engagement.

This paper is an open
access and licenced under
the [Creative Commons
CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) licence.

©2024, UST. All rights reserved.

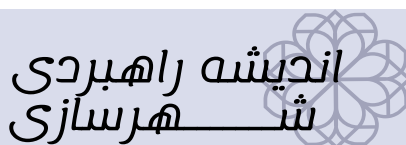
Cite this article: Lashkari, E., Arjmandi, F. (2024). Identifying Factors Affecting Citizens’ Participation in Urban Development Plans Case Study: Torogh Town of Mashhad. *Urban Strategic Thought*, 3(2(6)), 174-189.

 <https://doi.org/10.30479/ust.2025.22827.1228>

 https://ut.journals.ikiu.ac.ir/article_3952.html

*. Corresponding Author (Email: elham.lashkari@sadjad.ac.ir) / (Phone: +989153225066)

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

شاپای الکترونیکی: ۲۹۸۱-۱۷۹۱

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

مقاله علمی-پژوهشی

شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌های توسعه شهری مورد مطالعه: شهرک طرق مشهد

الهام لشکری^{(۱)*}، فاطمه ارجمندی^(۲)

۱- استادیار شهرسازی، دانشکده عمران، معماری و شهرسازی، دانشگاه سجاد، مشهد، ایران.

۲- کارشناس ارشد شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، یزد، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
مقدمه: با پیدایش مسائل جدید شهری و ناکامی طرح‌های توسعه شهری در قرن بیستم، مشارکت شهروندان در فرآیند برنامه‌ریزی شهری اهمیت یافت و مشارکت عمومی به یکی از عناصر مهم آن بدل گشت. این مشارکت نه تنها به بهبود کیفیت تصمیم‌گیری‌ها کمک می‌کند، بلکه حس تعلق شهروندان به محیط زندگی‌شان را نیز تقویت می‌نماید. هدف پژوهش: پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌های توسعه شهری، به بررسی دلایل تمایل و انگیزه ساکنان شهرک طرق مشهد به مشارکت در برنامه‌های توسعه محله خود پرداخته است و می‌کوشد با تحلیل این عوامل، راهکارهایی برای ارتقای سطح مشارکت و بهبود فرآیندهای برنامه‌ریزی شهری ارائه دهد. روش‌شناسی: این پژوهش با استفاده از ترکیب شیوه‌های توصیفی-تحلیلی و موردی انجام شده است. شاخص‌های مشارکت شهروندان با استفاده از مرور ادبیات نظری استخراج و روایی محتوایی و صوری آن‌ها توسط پنج نفر کارشناس خبره تأیید گردید. به‌منظور گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای با ۲۵ گویه در دو مرحله و به‌صورت تصادفی بین ساکنان شهرک طرق توزیع گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون فریدمن، تحلیل عامل اکتشافی و فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی انجام شده است. یافته‌ها و بحث: اگرچه تمایل ساکنان شهرک طرق به مشارکت در سطح پایینی است؛ اما تمایل به اظهارنظر در مورد طرح‌ها و برنامه‌های محله خود دارند. عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان در شهرک طرق در قالب چهار عامل شناسایی و دسته‌بندی شده است. این عوامل به ترتیب اولویت در جهت افزایش میزان مشارکت شهروندان عبارت‌اند از: ۱- رضایت و اعتماد به مسئولین، ۲- فرهنگ‌سازی به معنای آموزش فرهنگ مشارکت، ۳- اطلاع‌رسانی و شفافیت به معنی قرار گرفتن شهروندان در جریان امور محلی و ۴- آگاهی از وضعیت محلی. نتیجه‌گیری: اعتمادسازی، فرهنگ‌سازی، اطلاع‌رسانی شفاف و ارتقای آگاهی عمومی محورهای کلیدی در ارتقای مشارکت شهروندان به شمار می‌روند. توجه به این عوامل می‌تواند زمینه‌ساز گذار از مشارکت تشریفاتی به مشارکت واقعی و تقویت دموکراسی شهری شود. نکات برجسته: - اعتماد به مسئولین و فرهنگ‌سازی، اصلی‌ترین عوامل ارتقای مشارکت شهروندان در فرایندهای توسعه شهری به شمار می‌روند. - شفافیت اطلاعات و آگاهی محلی بسترگذار از مشارکت صوری به مشارکت واقعی و تحقق دموکراسی شهری را فراهم می‌کنند.	دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۳ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۷ صص: ۱۸۹-۱۷۴ واژگان کلیدی: مشارکت شهروندان، توسعه شهری، تحلیل عامل اکتشافی، شهرک طرق مشهد تعداد منابع: ۴۱ تعداد اشکال: ۴ تعداد جداول: ۵

ارجاع به این مقاله: لشکری الهام؛ ارجمندی، فاطمه. (۱۴۰۴). شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌های توسعه شهری مورد مطالعه: شهرک طرق مشهد. *اندیشه راهبردی شهرسازی*، ۳(۲۶)، ۱۸۹-۱۷۴.

این مقاله به صورت دسترسی باز و با مجوز Creative Commons CC BY-NC 4.0 قابل استفاده است.

©2024, UST. All rights reserved.

doi <https://doi.org/10.30479/ust.2025.22827.1228>

* نویسنده مسئول (رایانامه: elham.lashkari@sadjad.ac.ir) / (تلفن: ۰۹۱۵۳۲۲۵۰۶۶)

۱- مقدمه و بیان مسئله

افزایش جمعیت شهرها و توسعه شهرهای کوچک و بزرگ منجر به پیدایش مسائل جدیدی چون فقر، کمبود مسکن، حاشیه‌نشینی، آلودگی‌های زیست‌محیطی و... شده و برنامه‌ریزان شهری را مجبور به تغییر رویکردهای سنتی در برنامه‌ریزی نموده است. از اوایل قرن بیستم و تشدید مسائل و مشکلات شهری برخی اندیشمندان چون فالودی^۱، لیندبلوم^۲ و جان فریدمن^۳ به تحلیل و ارزیابی رویکرد برنامه‌ریزی جامع پرداخته و دریافتند که پیچیدگی‌های شهری دیگر در قالب برنامه‌های دستوری قابل حل نیست و یکی از دلایل عدم موفقیت طرح‌های جامع عدم مشارکت شهروندان و گروه‌های ذینفع در تهیه و تصویب طرح‌هاست (سلطانی‌آزاد، ۱۳۸۱). فشار سیاسی، کمبود منابع مالی، تکنیک‌های ناکافی و مکانیسم‌های انگیزشی نامشخص به‌عنوان موانع کلیدی بازدارنده جوامع در حال توسعه از مشارکت فعال در برنامه‌های توسعه در نظر گرفته می‌شوند (Nop & Thornton, 2020). این امر برنامه‌ریزان شهری را به سمت استفاده از روش‌های گوناگون سوق داده تا ضمن یافتن روش‌هایی پایدار جهت ایجاد رفاه بیشتر برای شهروندان به برنامه‌ریزی و مدیریت بهتر شهرها کمک نمایند. یکی از این روش‌ها مشارکت شهروندان در سطوح مختلف برنامه‌ریزی شهری است که در چند دهه اخیر مورد توجه برنامه‌ریزان، مدیران و سیاست‌گذاران قرار گرفته است. در کشورهای توسعه‌یافته دولت‌های محلی و متخصصان برنامه‌ریزی به‌طور فزاینده‌ای به مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری علاقه‌مند شده‌اند. در کشورهایی چون بریتانیا و آلمان مشارکت عمومی توسط قوانین برنامه‌ریزی بسته به عواملی مانند اندازه و مقیاس پروژه از دسترسی عمومی به برنامه در طول برنامه‌ریزی تا سازمان‌دهی رویدادهای مشارکتی و امکان اظهار نظر عموم مردم در فرآیند برنامه‌ریزی تعیین شده است (Muehlhaus et al., 2022).

اگرچه نظرات ضدونقیضی در مورد اهمیت مشارکت شهروندان در توسعه و موفقیت سیاست‌های عمومی وجود دارد؛ اما این توافق وجود دارد که مشارکت شهروندان جزء اصلی دموکراسی مشارکتی است و منجر به افزایش آگاهی

ساکنان و مشارکت آن‌ها در روند توسعه جامعه خود می‌شود (Taguenca Belmonte & Lugo Neria, 2021). با توجه به ماهیت برنامه‌های توسعه شهری، نقش شهروندان به‌عنوان گروهی حیاتی از ذینفعان و کاربران نهایی این برنامه‌ها انکارناپذیر است (Toukola & Ahola, 2022). باید توجه داشت که مشارکت‌جویی از خصایص ذاتی افراد نیست و به‌وسیله ساختارهای مدیریتی فراهم خواهد شد (فاضلی، ۱۴۰۰)، این در حالی است که در کشور ما علیرغم سخنان مدیران شهری در مورد اهمیت مشارکت شهروندان و نقش مردم در تعیین سرنوشت آینده شهرشان، شواهدی مبنی بر مشارکت در طرح‌های کلان شهرسازی وجود ندارد. در عوض آنچه بر فضای شهرسازی ایران حاکم است عقلانیت و تکنوکراسی ماتریالیستی^۴ است و به‌طور کلی صدای مردم در برنامه‌ریزی شهری شنیده نمی‌شود (Mash-hadi Moghaddam & Rafieian, 2020). این امر ضرورت پرداختن به موضوع مشارکت شهروندان را در کشور ما دوچندان نموده است.

شهرک طرق در حاشیه جنوب شرقی شهر مشهد به‌عنوان روستایی که اکنون در محدوده شهر قرار گرفته با مشکلات زیادی در حوزه‌های مختلف مدیریت شهری از مالکیت اراضی، خیابان‌های کم‌عرض، خاکی و فاقد طرح هندسی، ساخت‌وسازهای بدون مجوز تا عبور خطوط برق فشارقوی از داخل بافت، آلودگی‌های زیست‌محیطی نظیر سروصدا و انباشت نخاله‌های ساختمانی، کمبود خدمات شهری، وجود جمعیت زیاد مهاجران و فقر مواجه است. از آنجاکه دور جدید مدیریت شهری سعی در حل مشکلات مردم در قالب طرح‌های بازآفرینی شهری با محوریت دفاتر تسهیلگری و با کمک شورای معتمدان و شورای اجتماعی دارد؛ لذا توجه به مشارکت شهروندان در مسائل شهرسازی و لزوم تداوم این مشارکت در برنامه‌ریزی توسعه طرق ضرورت می‌یابد. پژوهش حاضر در نظر دارد تا با هدف شناسایی و ارزیابی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان، اولویت‌های تحقق برنامه‌ریزی مشارکتی را در شهرک طرق مشخص نماید. در این راستا، مطالعه حاضر با تمرکز بر یکی از مناطق کمتر مطالعه شده و حاشیه‌ای مشهد

ایتو و همکارانش به بررسی یک پلتفرم^۶ مبتنی بر بلاک‌چین^۷ برای مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی شهری با رویکرد طراحی حساس به ارزش پرداخته‌اند. این پژوهش با اتخاذ یک رویکرد انسان‌محور و با تحلیل تجربی شهروندان در تصمیم‌گیری‌های برنامه‌ریزی در دو پروژه بزرگ توسعه مسکونی در شهر برلین نشان می‌دهد در طراحی پلتفرم باید به ارزش‌های استفاده‌کنندگان از یک فناوری توجه شود. در این صورت پذیرش فناوری بین شهروندان افزایش می‌یابد. همچنین مشخص شده است که مهم‌ترین ارزش‌ها برای ایجاد یک بستر مشارکتی عبارت‌اند از: «شفافیت»، «فراگیری» و «اعتماد» (Letto et al., 2023).

موله‌هوس و همکارانش به مشارکت عمومی دیجیتال در برنامه‌ریزی شهری از طریق رسانه‌های اجتماعی، تلفن همراه و بازی پرداخته‌اند. در این پژوهش «افزایش آگاهی عمومی از پروژه‌ها و فرآیندها»، «کاهش بار اطلاعاتی از طریق ارائه اطلاعات منظم»، «کمک به افراد عادی برای درک اطلاعات فنی از طریق انتقال اطلاعات به روش‌های ساده مانند استفاده از زبان بصری و کلامی» و «همسوکردن نیازهای عمومی فرد با اطلاعات ارائه‌شده» به‌عنوان استراتژی‌های بهبود ارتباطات و مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی شهری معرفی شده است. این پژوهش یک نمونه اولیه بازی‌سازی را به‌عنوان یک فرآیند پشتیبانی از ابزارهای ارتباطی در برنامه‌ریزی که می‌تواند سطح مشارکت شهروندان را تغییر دهد، ارائه کرده است (Muehlhaus et al., 2022).

بیورگن و همکارانش در پژوهش خود با عنوان چگونگی ایجاد مشارکت ذینفعان در برنامه‌ریزی مشترک حمل‌ونقل شهری در هفت شهر نروژ به بررسی معیارهای مختلف برای اطمینان از مشارکت بازیگران در فرآیندهای مشترک در برنامه‌ریزی حمل‌ونقل شهری پرداخته و معیارهای مختلف مشارکت را به «نردبان مشارکت شهروندی» آرنشتاین^۸ مرتبط می‌کنند. نتایج این مطالعه نشان داد که «آگاهی و رضایت عمومی ذینفعان» شرایط رسیدن به پله پنجم نردبان مشارکت را فراهم می‌کند (Bjrgen et al., 2021).

ماتاماندا و چینوزوینا به بررسی نیروهای محرک مشارکت شهروندان در شهر هراره^۹ پایتخت زیمبابوه پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد «مداخله سیاستمداران در فرآیند

(شهرک طرق) به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مقیاس محله‌ای می‌پردازد. این رویکرد، زمینه درک دقیق‌تر از روابط میان متغیرهای فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی مؤثر بر مشارکت را فراهم ساخته و گامی در جهت تقویت برنامه‌ریزی مشارکتی در مناطق حاشیه‌ای به شمار می‌رود.

۲ - پیشینه پژوهش

می‌رود با گسترش کاربرد شهرسازی مشارکتی در تمام کشورها و سیاست‌گذاری‌های مدیریتی، اجتماعی و اقتصادی دولت‌ها می‌توانند با استفاده از مشارکت اجتماعات محلی به تسهیل اجرای طرح‌های شهری کمک نمایند؛ بنابراین مشارکت را می‌توان رابطه‌ای دوسویه بین مردم و مسئولین دانست (شرقی و برک‌پور، ۱۳۹۸). شهرسازی مشارکتی همراه با آگاه‌سازی، توانمندسازی و ظرفیت‌سازی می‌تواند یکی از راه‌های پاسخگویی دولت به جامعه محلی از طریق مدیران شهری و تثبیت مطالبات مردمی باشد (نژدایی، ۱۳۹۹). با توجه به اهمیت مشارکت اجتماعی در کارایی تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌های شهری پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام شده که برخی از آن‌ها در ادامه معرفی شده است:

واگماره در پژوهشی با عنوان مشارکت دموکراتیک و شهروندی شهر هوشمند در اقتصادهای نوظهور به بررسی پویایی حکمرانی دموکراتیک و مفهوم در حال تحول شهروندی در هند پرداخته است. این مطالعه تبدیل حکمرانی شهری را به یک مدل حکمرانی پاسخگوتر و مشارکتی با نقش و قدرت قوی‌تر برای دولت محلی، ساکنان و ذینفعان دموکراتیک پیشنهاد می‌کند و ازجمله مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان را «توانمندسازی شهروندان و ذینفعان» می‌داند (Waghmare, 2024).

آکمنتینا به تجزیه و تحلیل فرآیندهای مشارکت الکترونیک در برنامه‌ریزی شهری در ۱۲ شهر بالتیک^۵ پرداخته است. این مطالعه نشان می‌دهد «استراتژی‌های مشارکت عمومی و تعامل فعال مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات»، «تمایل شهروندان»، «میزان دخالت مقامات محلی» و «فرهنگ‌سازی در جامعه» از مهم‌ترین عوامل مشارکت موفق شهروندان هستند (Akmentina, 2023).

مشارکت» و «فقدان فرهنگ مدنی مشارکت» انگیزه و توانایی شهروندان را جهت مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها کاهش داده است (Matamanda & Chinozvina, 2020).

ونشولی و همکارانش به تحلیل انگیزه و قصد مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی شهری در شهر ووهان^۱ چین پرداخته‌اند. در این پژوهش از مدل معادله ساختاری برای شناسایی روابط علی بین عوامل انگیزشی و قصد مشارکت در برنامه‌ریزی شهری استفاده و مشخص شده است «جامعه مدنی»، «منافع شخصی» و «نفوذ اجتماعی» دارای تأثیر مثبت و «محدودیت‌ها» تأثیر منفی بر قصد مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی شهری دارند (Li et al., 2020).

مرور مطالعات خارجی نشان می‌دهد که پژوهشگران در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، رویکردهای متفاوتی به مشارکت شهروندان داشته‌اند. در کشورهای توسعه‌یافته (مانند آلمان و نروژ)، تمرکز بر بهره‌گیری از فناوری، شفافیت و سازوکارهای پاسخ‌گویی نهادی است، در حالی که در سایر کشورها (نظیر هند، چین و زیمبابوه)، چالش‌های فرهنگی، ضعف نهادهای محلی و کمبود فرهنگ مدنی مشارکت به عنوان موانع اصلی مطرح شده‌اند.

جمینی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی مشارکت شهروندان در مدیریت شهری و تبیین تعیین‌کننده‌های آن در شهر ایلام با استفاده از تحلیل همبستگی و الگویابی معادلات ساختاری پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که متغیرهای «کیفیت زندگی»، «رضایت از عملکرد مدیران شهری»، «سرمایه اجتماعی»، «رضایت شغلی»، «حکمرانی خوب شهری» و «تعلق مکانی» تبیین‌کننده مشارکت شهروندان در مدیریت شهری هستند.

نصیری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به نظریه شهرسازی مشارکتی و شرایط تحقق آن در نظام برنامه‌ریزی شهری ایران با هدف کاوشی بیشتر در شرایط تحقق این نظریه پرداخته‌اند. در این پژوهش تحقق گزاره‌های شهرسازی مشارکتی و تأثیر آن در تغییر رویکرد نظام برنامه‌ریزی از طریق تحلیل نقش و جایگاه شورای شهر ارزیابی شده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد تغییرات صرفاً قانونی و نهادی نمی‌تواند شهرسازی مشارکتی را محقق سازد و مشارکت واقعی زمانی رخ می‌دهد که مبانی نظری

کلیه مراحل برنامه‌ریزی مشارکتی از جمله «فرهنگ‌سازی» و «ارتقای آگاهی عمومی» به‌درستی طی شده باشد.

محمدی و همکاران (۱۴۰۰) عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان اردبیل در ساماندهی بافت‌های فرسوده شهری را مورد بررسی قرار داده‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان اردبیلی عبارت است از: «اعتماد به مدیران شهری»، «افزایش سطح تحصیلات و آگاهی شهروندان»، «مالکیت مسکن» و «مدت زمان ماندگاری در یک منطقه». همچنین مشخص شده است اعتماد به مدیران شهری بیشترین تأثیر را بر میزان مشارکت شهروندان داشته و آگاهی‌بخشی و ارتقای سطح آن می‌تواند به افزایش مشارکت شهروندان منجر شود.

اسمعیل‌پور و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی وضعیت ظرفیت‌سازی اجتماعی در محلات شهری و رابطه آن با مشارکت در بازآفرینی بافت‌های فرسوده پرداخته‌اند. در این پژوهش تمایل شهروندان به مشارکت در چهار سطح «مشارکت فکری، مالی، اجرایی و نیروی انسانی» دسته‌بندی شده است. نتایج این پژوهش بیانگر این است که تقویت فرآیندهای «ظرفیت‌سازی» می‌تواند منجر به مشارکت بیشتر شهروندان در بازآفرینی محله شود.

شرفی و همکاران (۱۳۹۸) با رویکرد تفسیرگرایی و بهره‌گیری از تحلیل محتوای کیفی، ادراک مردم و برنامه‌ریزان را از فرآیند مشارکت در محیط برنامه‌ریزی شهری ایران بررسی کردند. یافته‌های پژوهش حاکی از چهار مقوله اصلی بازدارندگی درونی مشارکت در مردم، بازدارندگی درونی مشارکت در برنامه‌ریزان، بازدارندگی اقدام عملی و سلطه منفعت‌گرایی فردی بر منفعت‌گرایی جمعی است؛ همچنین نتایج نشان می‌دهد که غلبه موانع ذهنی و ساختاری در میان ذی‌نفعان، موجب فاصله میان نظریه و عمل مشارکتی شده و برای دستیابی به مشارکت واقعی، تغییر نگرش‌ها و بازنگری در ساختارهای رسمی برنامه‌ریزی شهری ضرورت دارد.

نتایج پژوهش‌های داخلی حاکی از آن است که عواملی همچون اعتماد به مدیران شهری، رضایت از عملکرد شهرداری، تعلق مکانی، فرهنگ‌سازی و آگاهی عمومی بیشترین تأثیر را بر تمایل به مشارکت دارند. وجه مشترک

شهروندی را در هشت پله (جدول ۱) از عدم مشارکت تا قدرت شهروندی مطرح نمود (Arnstein, 1969). سطح اول این نردبان جنبه عوام‌فریبی و درمان را داشته و مردم هیچ نقشی در تصمیم‌گیری‌ها ندارند. در مرحله مشارکت جزئی اطلاع‌رسانی و آگاهی مردم مدنظر است و تصمیم‌گیری همچنان در اختیار صاحبان قدرت است و در مرحله قدرت شهروندی مشارکت واقعی اتفاق می‌افتد. این نردبان به نحوی روشن و با سطح‌بندی بیانگر بخش مهم تحلیل مفهومی از مشارکت عمومی است؛ بدین‌صورت که مشارکت عمومی صرفاً یک شکل خاص از مشارکت نیست بلکه می‌تواند به شیوه‌های مختلف تقسیم شود. نردبان مشارکت شهروندی آرنستاین تأثیرگذارترین نظریه در زمینه مشارکت شهروندی بوده (مرادی‌مسیحی و خلج، ۱۳۸۹) به‌گونه‌ای که افراد دیگری نظیر کانر (Conner, 1988)، راجر هارت (Hart, 1992)، وایدمان و فیمرز (Wiedemann, 1993) و کورن وال (Cornwall, 2011) با الگوبرداری از نردبان آرنستاین به تبیین سطوح مشارکت پرداختند.

جدول ۱. نردبان مشارکت شهروندی آرنستاین

سطح	پله	ویژگی
عدم مشارکت	عوام‌فریبی	• عدم مشارکت مردم در برنامه‌ریزی و کنترل جلسه توسط برنامه‌ریزان
	درمان	• درمان به مفهوم آموزش مشارکت‌کنندگان (مردم) از سوی صاحبان قدرت برای انجام آنچه خود می‌خواهند.
مشارکت جزئی	اطلاع‌رسانی	• اطمینانی برای تغییر وضع موجود وجود ندارد.
	مشاوره	• جلب رضایت گروهی از مردم با روشی غیر صمیمانه و به دلیل آن‌که در قانون خواسته شده است.
مشارکت	تسکین بخشیدن	• امکان اعلام نظر از طرف فاقدان قدرت
	مشارکت	• جلب رضایت گروهی از مردم در سطحی بالاتر
قدرت شهروندی	شهروندان	• اداره امور توسط شهروندان
	قدرت تفویض شده	• قدرت کنترل و قدرت نمایندگی
	شرکت	• ارتقاء نقش شهروندان در تصمیم‌گیری
	شرکت	• شرکت شهروندان با صاحبان قدرت

(مرادی‌مسیحی و خلج، ۱۳۸۹) به نقل از (Arnstein, 1969)

این مطالعات، تأکید بر اهمیت سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی است، اما تفاوت آن‌ها در سطح تحلیل و نوع رویکرد به مشارکت شهری مشاهده می‌شود. با این حال، اغلب این پژوهش‌ها به شناسایی کلی عوامل مشارکت اکتفا کرده‌اند و کمتر به اولویت‌بندی علمی و مقایسه میزان تأثیر هر یک از عوامل در مناطق خاص شهری به‌ویژه در بافت‌های حاشیه‌ای که ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی خاص خود را دارند، پرداخته‌اند.

۳- مبانی نظری

مشارکت شهروندی به معنای دخالت آگاهانه مردم و اقدام داوطلبانه شهروندان با هدف تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری عمومی و مدیریت امور جمعی است (Te-jedo-Romero et al., 2022). این نوع مشارکت از متن جامعه می‌آید و دربرگیرنده عرصه‌های مختلف حیات اجتماعی است (عنابستانی و معینی، ۱۳۹۷). اگرچه مشارکت شهروندی مفهوم جدیدی نیست و ریشه‌های آن را می‌توان در دولت‌شهرهای یونانی جست (حبیبی و سعیدی‌رضوانی، ۱۳۸۵)؛ اما برنامه‌ریزان شهری از سال ۱۹۵۰ در تلاش‌اند تا در تصمیم‌گیری‌های شهری از نظرات شهروندان مطلع شوند و با حمایت عمومی از تصمیم‌گیری‌های اتخاذشده و همکاری آن‌ها، برنامه‌های خود را عملی سازند. با این حال شدت مخالفت و اعتراض برخی گروه‌های اجتماعی به طرح‌ها و برنامه‌های شهری منجر به ظهور ایده مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی شد. انگلستان ازجمله کشورهایی بود که اعتقاد داشت مردم باید در برنامه‌ریزی مشارکت داشته باشند. بر همین اساس گزارش گروه مشورتی برنامه‌ریزی در سال ۱۹۶۵ تحت عنوان آینده طرح‌های توسعه برای اطمینان از تحقق رضایت عمومی هم به‌عنوان ابزار سیاست و هم ابزار مشارکت در برنامه‌ریزی انتشار یافت (تایلور، ۱۹۹۸)؛ اما اینکه مردم به چه شیوه‌هایی می‌توانند در فرآیند برنامه‌ریزی مشارکت نمایند و چقدر باید به شهروندان اجازه اثرگذاری در برنامه‌ریزی داده شود، همچنان مبهم باقی‌مانده و موردانتقاد قرار می‌گرفت. آرنستاین در نقد این موضوع در سال ۱۹۶۹ با پیش‌فرض اینکه مشارکت باید پاسخگوی نیاز مردم باشد و بتواند طبقه ضعیف جامعه را توانمند سازد، نردبان مشارکت

شهروندان (Li et al., 2020)، افزایش اعتماد و ضمانت اجرای سیاست‌های شهری (Erti, 2015)، افزایش مشارکت عمومی را تضمین نموده (Granier & Kudo, 2016) و رابطه دولت و شهروندان را به رابطه‌ای دوسویه تغییر خواهد داد (Effing & Groot, 2016).

مفهوم مشارکت در حکمرانی شهری با کمک فعال شهروندان و سازمان‌های همکار به تولید مشترک بدل گشته و این امر منجر به تغییر در نحوه درک نقش شهروندان از سوژه‌هایی منفعل به بازیگرانی فعال شده است که بر تصمیم‌گیری‌ها و تقاضا تأثیر می‌گذارند (Correia et al., 2023). این پویایی سودمند با فراهم کردن کنترل اجتماعی می‌تواند کارایی سیاست‌های عمومی را تضمین (Cruz & Marins, 2019) و به شهروندان در کسب منافع اساسی همچون قدرت و سرمایه اجتماعی کمک نماید (رحمانی، ۱۳۹۹).

۴- روش پژوهش

پژوهش حاضر به شیوه توصیفی-تحلیلی بوده و با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان انجام شده است، لذا در دسته پژوهش‌های توسعه‌ای قرار دارد. از سوی دیگر با استفاده از روش تحقیق موردی به بررسی شهرک طرق و ارزیابی میزان تمایل شهروندان به مشارکت پرداخته و از این جهت پژوهشی کاربردی است. بر این اساس ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای شاخص‌های مربوط به مشارکت شهروندان استخراج و روایی محتوایی و صوری آن‌ها توسط پنج نفر کارشناس خبره تأیید شده است.

با استفاده از فرمول کوکران^{۱۳} در جامعه مشخص، تعداد ۹۶ نفر (با سطح اطمینان ۹۰ درصد) به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای با ۲۵ گویه چندگزینه‌ای با طیف لیکرت^{۱۴} (از خیلی زیاد تا خیلی کم) تنظیم و به صورت تصادفی در دو مرحله (مرحله اول ۱۳ گویه و مرحله دوم ۱۲ گویه) بین ساکنان شهرک طرق توزیع گردید. اطمینان از دقت و صحت سؤالات پرسشنامه و سنجش سطح مناسبت ابزار تحلیل از روش تحلیل قابلیت اطمینان استفاده گردیده و مقدار آلفای کرونباخ^{۱۵} محاسبه شده است. ضریب آلفا برای سؤالات پرسشنامه برابر ۰/۷۵۴ به دست آمده و بیانگر

از دهه ۱۹۷۰ و به دنبال موردتردید قرار گرفتن نظریات اثبات‌گرایی منطقی، اندیشه مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها موردتوجه بیشتری قرار گرفت (زیاری و همکاران، ۱۳۹۳) که تأثیر آن را می‌توان در آثار دیوید هاروی^{۱۱} و متولد شدن مکتب جغرافیای رادیکال دانست (قوام، ۱۳۷۰). با توجه به نقش نوین شهرها و عدم پاسخگویی سیاست‌های پیشین به شرایط پیچیده و غیرقابل‌پیش‌بینی جدید، همچنان نیاز به تغییر و تحول در نگرش برنامه‌ریزی شهری احساس می‌شود. از این دهه جلسات عمومی، گروه‌های بحث و گفتگو و سایر اشکال مشارکت که به عنوان یک فرآیند عمومی دموکراسی‌سازی عمل می‌کنند، با سطوح مختلف موفقیت در کشورهای اروپایی آزمایش شده‌اند. طرح‌های آزمایشی کوچک مقیاس با تغییر مرجع تصمیم‌گیری به جمعیت محلی نیز با سرعت و شدت متفاوت توسعه و اجرا شد (Li et al., 2020).

در دهه‌های پایانی قرن بیستم موضوع مشارکت عمومی به یک اصل مهم در برنامه‌ریزی و تصمیم‌سازی دموکراتیک در جهان تبدیل شد (مرادی‌مسیحی و خلج، ۱۳۸۹)؛ در این شیوه جدید برنامه‌ریزی نقش مردم و سازمان‌های غیردولتی از حالت شعاری و نمادین به جنبه محوری تبدیل (Bourehg et al., 2023) و در قوانین برنامه‌ریزی شهری بر لزوم مشارکت عمومی در فرآیند برنامه‌ریزی تأکید گردید (Li et al., 2020)؛ بنابراین الزامات قانونی، انتظارات جامعه و اهداف هنجاری مبتنی بر دموکراسی یک رویکرد مشارکتی برای پرداختن به مشکلات شهری را ضروری ساخت (Bjrgen et al., 2021). در نتیجه دولت‌های محلی و متخصصان برنامه‌ریزی در جهت انجام اقداماتی اساسی برای تسهیل مشارکت عمومی در توسعه و اجرای برنامه‌ها تلاش کردند. مشارکت عمومی بیش از ۵۰ سال است که در اروپای غربی و بیش از دو دهه در کشورهای اروپای شرقی بخش جدایی‌ناپذیری از برنامه‌ریزی شهری شده است (Akmentina, 2023). شنیدن صدای شهروندان از طریق مشارکت در فرآیند برنامه‌ریزی شهری ضمن تبادل نظر و اطلاعات بین شهروندان و برنامه‌ریزان به تسهیل فرآیند برنامه‌ریزی کمک می‌نماید (Bourehg et al., 2023). توسعه مهارت‌های ارتباطی برنامه‌ریزان با مردم و اعلام پیش‌نویس برنامه‌ها و نظرسنجی از کارشناسان و

پایایی قابل قبول و مطلوب پرسشنامه است. داده‌های حاصل از پرسشنامه مرحله اول با استفاده از آزمون فریدمن^{۱۵} مورد تحلیل قرار گرفته است تا میزان اهمیت و اولویت شاخص‌های مؤثر بر مشارکت شهروندان از دید مشارکت‌کنندگان مشخص شود. داده‌های پرسشنامه مرحله دوم ابتدا با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی^{۱۶} تحلیل و دسته‌بندی شده است. کفایت نمونه‌گیری با استفاده از آزمون بارتلت^{۱۷} و شاخص KMO^{۱۸} مورد تایید قرار گرفته است. اجرای این مرحله با هدف شناسایی ابعاد پنهان مشارکت شهروندان و روابط میان متغیرهای مؤثر بر آن‌ها انجام شد. در مرحله بعد نتایج حاصل از پرسشنامه با تأکید بر عوامل شناسایی شده توسط تحلیل عاملی با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله-مراتبی^{۱۹} مورد ارزیابی قرار گرفته تا میزان تأثیر و وزن نهایی هر عامل در افزایش مشارکت شهروندان تعیین و اولویت‌بندی شود.

۵- معرفی محدوده مورد پژوهش

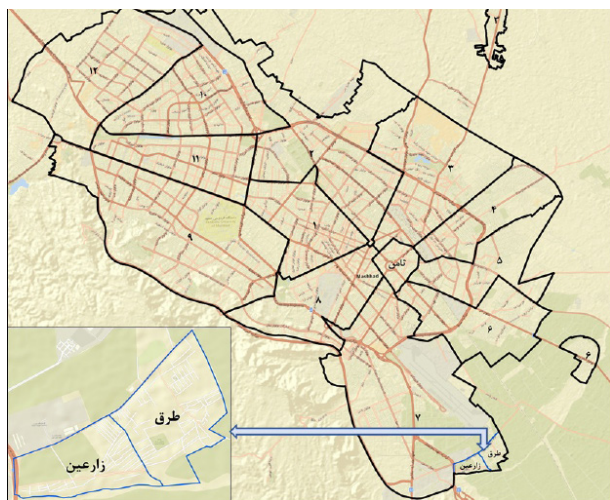
شهرک طرق با مساحتی در حدود ۲۴۴ هکتار در جنوب شرقی مشهد واقع شده است. این شهرک تا سال ۱۳۶۵ جزء اراضی حاشیه شهر بوده و به تدریج با گسترش بافت شهری در داخل محدوده شهری قرار گرفته است (معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی شهرداری مشهد، ۱۳۹۹). این شهرک از شمال به فرودگاه شهید هاشمی‌نژاد، از جنوب به مسیل طرق و اراضی کشاورزی، از غرب به آزادراه مشهد-تهران و از شرق به محدوده مرزی شهر مشهد و اراضی کشاورزی محدود شده است (موقعیت شهرک طرق در شهر مشهد در شکل ۱ نشان داده شده است). شهرک طرق در حال حاضر جزء منطقه هفت شهرداری مشهد بوده و از دو محله طرق و زارعین تشکیل شده و بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵، دارای ۲۹۶۱۳ نفر جمعیت در قالب ۸۷۰۶ خانوار است.

۶- یافته‌های پژوهش و بحث

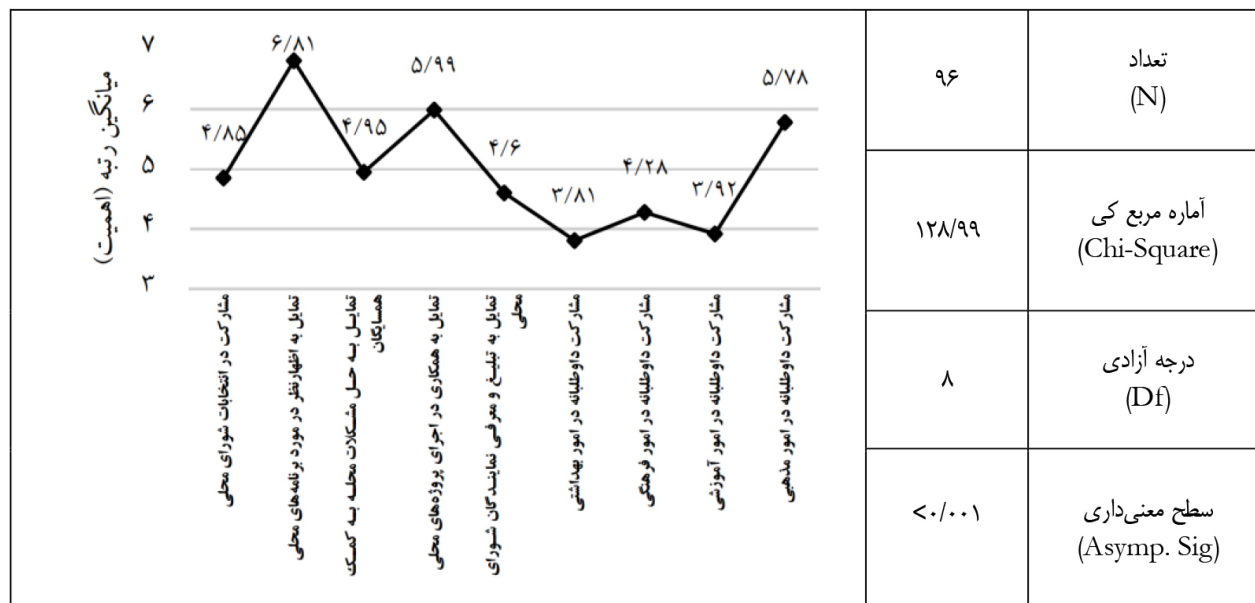
به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌های توسعه شهری ۹۶ پرسشنامه در دو گام بین ساکنان شهرک طرق توزیع گردید. در گام اول میزان و دلایل تمایل و عدم تمایل به مشارکت در قالب ۱۳ گویه

طبقه‌بندی شده با طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفت. بررسی سؤالات پرسشنامه به کمک آزمون فریدمن نشان می‌دهد به طور کلی تمایل ساکنان شهرک طرق به مشارکت در سطح متوسط (با میانگین ۲/۹۷ تا ۳/۵) است. همچنین مشخص گردید ساکنان این محله به طور معمول مشارکت پایینی در امور مربوط به محله خود دارند و عمدتاً فعالیت‌های داوطلبانه در این محله مربوط به امور مذهبی (با سطح مشارکت مردمی متوسط) است.

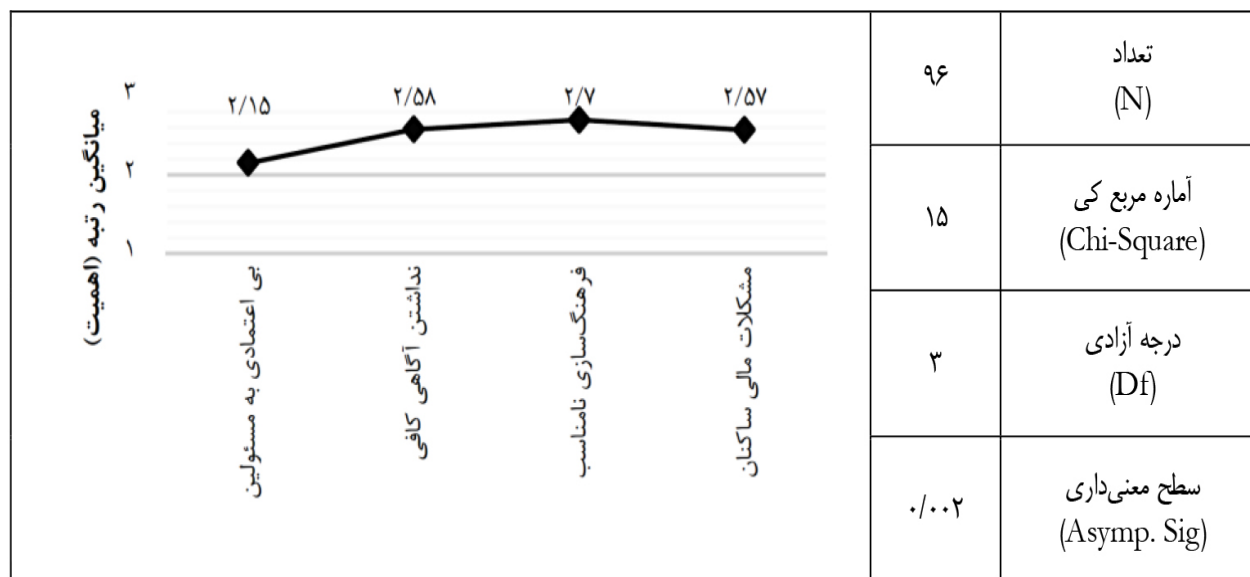
همان گونه که در شکل ۲ مشخص است ساکنان شهرک طرق بیشتر تمایل دارند در مورد طرح‌ها و برنامه‌های محله از آن‌ها نظرخواهی شود و به همین دلیل تمایل به همکاری در اجرای پروژه‌های محلی دارند. از سوی دیگر مشارکت آن‌ها در انتخابات شورای محله در سطح پایینی است و تاکنون مشارکت کمی در انجام فعالیت‌های داوطلبانه در امور فرهنگی، آموزشی و بهداشتی محله خود داشته‌اند. علاوه بر آن از نظر ساکنان مهم‌ترین دلایل عدم مشارکت آن‌ها در امور محله به ترتیب عبارت است از: عدم فرهنگ‌سازی، نداشتن آگاهی کافی، وجود مشکلات مالی و بی‌اعتمادی به مسئولین (شکل ۳).

شکل ۱. معرفی موقعیت شهرک طرق در شهر مشهد

شکل ۲. میانگین رتبه (اهمیت) تمایل ساکنان شهرک طرق به مشارکت

شکل ۳. میانگین رتبه (اهمیت) موانع مشارکت در شهرک طرق از دیدگاه ساکنان

از ۱۰۰٪ به دست آمده است). بررسی نتیجه اشتراک استخراجی متغیرها نشان می‌دهد که مقدار اشتراک استخراجی هیچ‌یک از متغیرها کمتر از ۵٪ نیست و لذا همه متغیرها در تحلیل باقی می‌مانند. جدول ۲ نشان می‌دهد که مقادیر ویژه چهار عامل بیشتر از ۱ است و واریانس تجمعی نسبی بیانگر این است که ۳۸/۶۲ درصد از تغییرپذیری متغیرها توسط این چهار عامل توضیح داده می‌شود.

در گام بعدی به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان پرسشنامه‌ای با ۱۲ سؤال در بین ساکنان طرق توزیع گردید. نتایج حاصل از پرسشنامه توسط تحلیل عامل اکتشافی تحلیل شده است. ابتدا کفایت حجم نمونه به کمک شاخص KMO در آزمون بارتلت ($KMO=۰.۶۲۳$) مورد تأیید قرار گرفت. همچنین مشخص گردید که تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار مورد مطالعه مناسب است (مقدار sig آزمون بارتلت کمتر

جدول ۲. تجزیه و تحلیل واریانس تجمعی عوامل

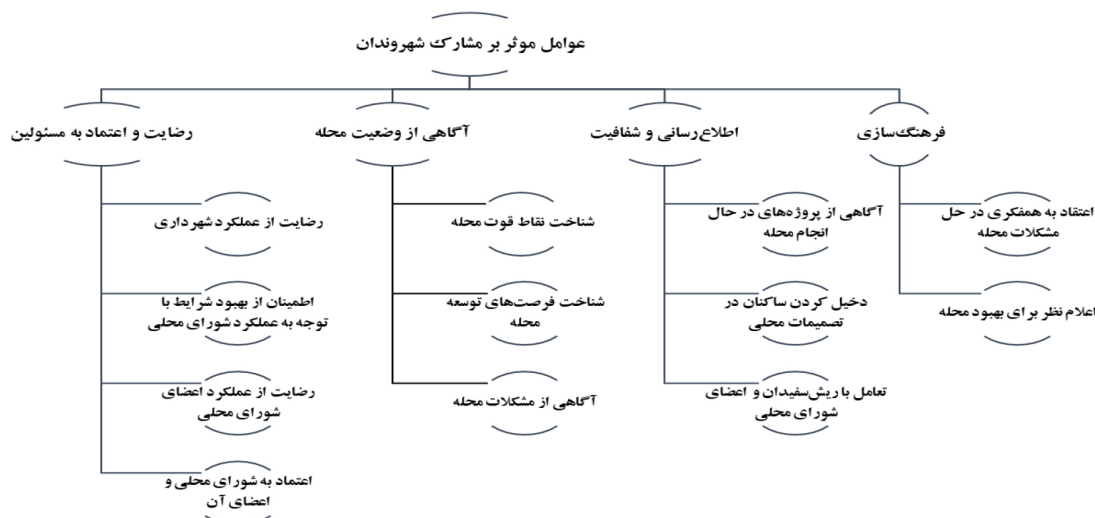
عامل	مقادیر ویژه			مقادیر ویژه عوامل استخراجی بدون چرخش			مقادیر ویژه عوامل استخراجی با چرخش		
	جمع	فراوانی (%)	فراوانی تجمعی (%)	جمع	فراوانی (%)	فراوانی تجمعی (%)	جمع	فراوانی (%)	فراوانی تجمعی (%)
۱	۲/۷۷۲	۲۳/۰۹۹	۲۳/۰۹۹	۲/۷۷۲	۲۳/۰۹۹	۲۳/۰۹۹	۲/۳۲۲	۱۹/۳۵۱	۱۹/۳۵۱
۲	۲/۱۶۱	۱۸/۰۰۸	۴۱/۱۰۷	۲/۱۶۱	۱۸/۰۰۸	۴۱/۱۰۷	۲/۲۳۰	۱۸/۵۸۱	۳۷/۹۳۲
۳	۱/۳۷۵	۱۱/۴۵۶	۵۲/۵۶۳	۰/۳۷۵	۱۱/۴۵۶	۵۲/۵۶۳	۱/۵۵۹	۱۲/۹۹۴	۵۰/۹۲۶
۴	۱/۱۷۹	۹/۸۲۲	۶۲/۳۸۵	۱/۱۷۹	۹/۸۲۲	۶۲/۳۸۵	۱/۳۷۵	۱۱/۴۵۸	۶۲/۳۸۵
۵	۰/۹۵۲	۷/۹۳۱	۷۰/۳۱۶						
۶	۰/۸۳۶	۶/۹۷۰	۷۷/۲۸۶						
۷	۰/۶۲۰	۵/۱۶۶	۸۲/۴۵۱						
۸	۰/۵۸۳	۴/۸۵۹	۸۷/۳۱۰						
۹	۰/۴۷۸	۳/۹۸۷	۹۱/۲۹۸						
۱۰	۰/۴۵۱	۳/۷۶۲	۹۵/۰۶۰						
۱۱	۰/۳۱۵	۲/۶۲۲	۹۷/۶۸۱						
۱۲	۰/۲۷۸	۲/۳۱۹	۱۰۰/۰۰۰						

ماتریس چرخیده شده اجزا (جدول ۳) نشان می‌دهد که متغیرهای ۲، ۳، ۷ و ۱۱ که مربوط به رضایت از عملکرد شهرداری، اطمینان از بهبود شرایط با توجه به عملکرد شورای محلی، رضایت از عملکرد اعضای شورای محلی و اعتماد به آن‌ها روی عامل ۱ و متغیرهای ۸، ۹ و ۱۰ که مربوط به شناخت قوت‌ها و فرصت‌های توسعه محله و آگاهی از معضلات و مشکلات محله می‌شوند روی عامل ۲ دارای بار عاملی بیشتری هستند. متغیرهای آگاهی از پروژه‌های در حال انجام در محله، دخیل کردن

ساکنان در تصمیمات محلی و تعامل با ریش‌سفیدان و اعضای شورای محلی (متغیرهای ۱، ۶ و ۱۲) روی عامل ۳ و متغیرهای مربوط به اعتقاد به مشارکت و همفکری در حل مشکلات محله و نیز اعلام نظر برای بهبود محله به شورا یا دفتر تسهیلگری (متغیرهای ۴ و ۵) روی عامل ۴ بار عاملی بیشتری دارند؛ بنابراین عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان در قالب چهار عامل «رضایت و اعتماد به مسئولین»، «آگاهی از وضعیت محلی»، «اطلاع‌رسانی و شفافیت» و «فرهنگ‌سازی» دسته‌بندی می‌شوند (شکل ۴).

جدول ۳. ماتریس چرخیده شده اجزا

		بار عاملی روی هر عامل			
		۱	۲	۳	۴
۱	آگاهی از پروژه‌های در حال انجام در محله	۰/۰۹۲	-۰/۰۸۶	۰/۷۱۸	۰/۰۷۰
۲	رضایت از عملکرد شهرداری	۰/۷۷۲	-۰/۱۹۰	-۰/۰۲۷	۰/۰۳۹
۳	اطمینان از بهبود شرایط با توجه به عملکرد شورای محلی	۰/۶۸۰	۰/۱۷۴	-۰/۰۷۹	۰/۱۰۲
۴	اعتقاد به مشارکت و همفکری در حل مشکلات محله	-۰/۰۳۶	-۰/۱۱۰	-۰/۰۲۲	۰/۸۶۰
۵	اعلام نظر برای بهبود محله به شورا یا دفتر تسهیلگری	۰/۱۴۱	۰/۳۲۳	۰/۲۸۰	۰/۶۵۵
۶	دخیل کردن ساکنان در تصمیمات محلی	-۰/۱۲۹	۰/۱۲۹	۰/۶۸۱	-۰/۰۷۷
۷	رضایت از عملکرد اعضای شورای محلی	۰/۸۳۵	۰/۰۴۸	۰/۰۰۲	۰/۱۱۱
۸	شناخت نقاط قوت محله	۰/۰۶۰	۰/۷۴۹	۰/۰۷۵	-۰/۰۰۴
۹	شناخت فرصت‌های توسعه محله	-۰/۱۲۴	۰/۸۴۹	۰/۰۶۹	-۰/۰۷۸
۱۰	آگاهی از مشکلات و معضلات محله	۰/۱۴۷	۰/۸۰۴	۰/۰۹۸	۰/۱۸۳
۱۱	اعتماد به شورای محلی و اعضای آن	۰/۶۸۶	۰/۰۸۱	۰/۲۴۸	-۰/۲۶۸
۱۲	تعامل با ریش‌سفیدان و اعضای شورای محلی	۰/۰۹۴	۰/۲۹۲	۰/۶۴۲	۰/۲۴۴

شکل ۴: عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان در شهرک طرق

ضریب اهمیت عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در شهرک طرق نشان می‌دهد که اطمینان و اعتماد به مسئولین (با ضریب اهمیت ۵۰۸/۰) در اولویت اول قرار دارد. این در حالی است که از نظر ساکنان شهرک این عامل در وضعیت ضعیف (با میانگین ۳۴/۲) ارزیابی شده است (جدول ۵). این موضوع بیانگر این است که برای افزایش میزان مشارکت شهروندان در گام اول می‌بایست اعتماد مردم جلب شود و پس از آن فرهنگ مشارکت آموزش داده شود تا شهروندان نسبت به مشارکت اعتقاد پیدا کرده به صورت داوطلبانه پیشنهادها و راه‌حل‌های خود را به گوش مسئولین برسانند.

در ادامه به منظور ارزیابی و اولویت‌بندی این عوامل از فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی استفاده شده است. بر این اساس و برای مقایسه دودویی این عوامل پرسشنامه‌ای در اختیار پنج کارشناس خبره و آگاه نسبت به مسایل و ویژگی‌های اجتماعی و ساختاری شهرک طرق گذاشته شد و مشخص گردید شاخص‌های هر عامل از نظر کارشناسان دارای وزن برابر هستند؛ بنابراین میانگین نظرات کارشناسان در مقایسه دودویی عوامل در جدول ۴ ارائه شده است. با توجه به محاسبات انجام‌شده مشخص گردید ضریب سازگاری کمتر از ۱/۰ ($Cr=0.73/0$) است و لذا درستی تحلیل سلسله‌مراتبی مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۴. مقایسه دودویی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان در شهرک طرق

رضایت و اعتماد به مسئولین	آگاهی از وضعیت محله	اطلاع‌رسانی و شفافیت	فرهنگ‌سازی
۱	۵	۳	۳
	۱	۰/۳۳	۰/۳۳
		۱	۰/۳۳
			۱

امور محلی، امکان گفتگو با مسئولان محلی و در نهایت دخیل شدن در تصمیم‌گیری‌های محلی در اولویت سوم قرار می‌گیرد.

با وجود اینکه مردم شناخت نسبی از وضعیت محله خود دارند و نسبت به آن تا حدودی آگاه هستند (میانگین ۳/۲۱)، عامل آگاهی از هستند (میانگین ۲۱/۳)، عامل آگاهی از وضعیت محله به عنوان اولویت چهارم مشخص شده است.

این در حالی است که اعتقاد ساکنان طرق به کارساز بودن مشارکت در سطح نسبتاً زیادی اعلام شده است (همان‌طور که در جدول ۵ مشخص است، در صورت وجود بستر مناسب تمایل به اعلام نظر در مورد طرح‌ها و برنامه‌های محلی و همکاری در پروژه‌های محله را دارند). و از نظر آن‌ها عدم توجه به بسترسازی فرهنگی برای مشارکت شهروندان مهم‌ترین مانع مشارکت به شمار می‌رود (شکل ۳). اطلاع‌رسانی و شفافیت به معنی قرار گرفتن شهروندان

جدول ۵. ضریب اهمیت و میانگین عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان شهرک طرق

عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در طرق	رضایت و اعتماد به مسئولین	فرهنگ‌سازی	اطلاع‌رسانی و شفافیت	آگاهی از وضعیت محله
ضریب اهمیت $0 < \text{Criteria Weights} < 1$	۰/۵۰۸	۰/۲۶۵	۰/۱۵۱	۰/۰۷۵
اولویت	۱	۲	۳	۴
میانگین وضع موجود	۲/۳۴	۳/۷۵	۲/۷۶	۳/۲۱

نتایج این پژوهش با مطالعاتی که پیش‌ازین در حوزه مشارکت شهروندی انجام‌شده است مطابقت دارد و زمینه‌های لازم را برای ورود به مرحله قدرت شهروندی نردبان مشارکت و تحقق مشارکت شهروندی به معنای واقعی فراهم می‌کند.

ایتو و همکارانش «اعتماد» و «شفافیت» را به‌عنوان ارزش‌های اصلی برای ایجاد بسترهای مشارکتی در برنامه‌ریزی شهری معرفی نموده‌اند. همچنین بیورگن و همکارانش در مطالعه خود «آگاهی و رضایت عمومی ذینفعان» را شرط رسیدن به سطح قدرت شهروندی در نردبان مشارکت آرنشتاین معرفی کرده‌اند. ارتیو^{۲۰} افزایش اعتماد را از عوامل مؤثر بر افزایش مشارکت شهروندان می‌داند.

اکمنتینا در پژوهش خود «فرهنگ‌سازی در جامعه» از مهم‌ترین عوامل مشارکت موفق شهروندان برمی‌شمارد و ماتاماندا و چینوزوینا فقدان «فرهنگ مدنی مشارکت» را از عوامل کاهش انگیزه و توانایی شهروندان را جهت مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها می‌دانند. این همان مفهوم «توانمندسازی شهروندان و ذینفعان» است که واگماره آن را از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان معرفی می‌کند.

ونشولی «اعلام پیش‌نویس برنامه‌های توسعه به مردم» را از شروط تحقق مشارکت شهروندی می‌داند و موله‌هوس «افزایش آگاهی عمومی از پروژه‌ها و فرآیندها» را به‌عنوان استراتژی‌های بهبود ارتباطات و مشارکت عمومی در

برنامه‌ریزی شهری برمی‌شمارد. در همین راستا تاگوئینکا^{۲۱} و لوگو^{۲۲} «افزایش آگاهی ساکنان و مشارکت آن‌ها در معرفی نمودند.

جمینی و محمدی نیز در مطالعات خود «رضایت از عملکرد مدیران شهری»، «اعتماد به مدیران شهری» و «آگاهی‌بخشی و ارتقای سطح آن» را از عوامل تبیین‌کننده مشارکت شهروندان برمی‌شمارند. نصیری در مطالعه خود «فرهنگ‌سازی» و «ارتقای آگاهی عمومی» را از شرایط تحقق نظریه شهرسازی مشارکتی می‌داند. روند توسعه جامعه» را جزء اصلی دموکراسی مشارکتی مشارکتی معرفی نمودند.

جمینی و محمدی نیز در مطالعات خود «رضایت از عملکرد مدیران شهری»، «اعتماد به مدیران شهری» و «آگاهی‌بخشی و ارتقای سطح آن» را از عوامل تبیین‌کننده مشارکت شهروندان برمی‌شمارند. نصیری در مطالعه خود «فرهنگ‌سازی» و «ارتقای آگاهی عمومی» را از شرایط تحقق نظریه شهرسازی مشارکتی می‌داند.

۷- نتیجه‌گیری

مفهوم مشارکت عمومی در فرآیند تصمیم‌گیری پروژه‌های توسعه‌ای مطرح‌شده است تا اطمینان حاصل شود که جوامع تحت تأثیر یک پروژه، ضمن اطلاع از بحث‌ها و تصمیم‌های اتخاذشده توسط مقامات، فرصت تأثیرگذاری آگاهانه بر تصمیم‌گیری‌ها را داشته

شفاف و ارتقای آگاهی عمومی به عنوان محورهای کلیدی، می‌توانند بستری پایدار برای مشارکت واقعی فراهم کرده و مسیر تحقق توسعه شهری پایدار و فراگیر را هموار سازند. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود مدیران شهری، دفاتر تسهیلگری و شوراهای محلی با بهره‌گیری از نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه، برنامه‌های آموزشی.

محله‌محور برای ارتقای آگاهی عمومی، ایجاد سازوکارهای شفاف اطلاع‌رسانی درباره طرح‌های شهری و ایجاد نظام‌های پاداش و تشویق مشارکت اجتماعی را در دستور کار قرار دهند همچنین افزایش ارتباط مستقیم شهروندان با مسئولان محلی از طریق جلسات منظم و بسترهای دیجیتال مشارکت مردمی در تصمیم‌گیری‌های شهری منجر شود. در نهایت، به کارگیری این راهبردها الگویی کاربردی برای ارتقای حکمرانی مشارکتی در سایر مناطق شهری مشابه فراهم می‌کند.

۸- حامیان مالی

مقاله حامی مالی و معنوی نداشته است.

۹- مشارکت نویسندگان

نویسندگان به اندازه یکسان در مفهوم‌سازی و نگارش مقاله سهیم هستند. همه نویسندگان محتوای مقاله ارسالی برای داوری را تأیید کردند و در مورد تمام جنبه‌های کار توافق دارند.

۱۰- اعلام عدم تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی برای ایشان وجود نداشته است.

۱۱- قدرانی

ما از همه افراد برای مشاوره علمی در این مقاله سپاس‌گزاریم.

۱۲- پی نوشت

- 1- Faludi
- 2- Lindblom
- 3- John Friedmann

با این حال در بسیاری موارد مشارکت عمومی به عنوان امری تشریفاتی تلقی شده و میزان مشارکت شهروندان در فرآیندهای برنامه‌ریزی به حد مطلوب خود نرسیده است. برای پر نمودن این شکاف، پژوهش حاضر به شناسایی مؤثرترین عوامل مشارکت شهروندان در برنامه‌های توسعه شهری در شهرک طرق مشهد پرداخته است.

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌های توسعه شهری نشان می‌دهد که «رضایت و اعتماد به مسئولین» مهم‌ترین عامل مؤثر در مشارکت شهروندان است. پس از آن «فرهنگ‌سازی» به معنای آموزش فرهنگ مشارکت در اولویت دوم قرار دارد. در اولویت‌های بعدی «اطلاع‌رسانی و شفافیت» و به معنی قرار گرفتن شهروندان در جریان امور محلی و «آگاهی از وضعیت محلی» نیز از عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان هستند که آرنشتاین آن‌ها را در سطح مشارکت جزئی و در پله‌های سوم تا پنجم ردبان مشارکت خود معرفی می‌کند.

با توجه به آنچه در مطالعات گوناگون صورت گرفته است، می‌توان اذعان داشت که مشارکت شهروندان به عوامل متعددی وابسته است که می‌تواند توانایی و انگیزه شهروندان برای مشارکت را تحت تأثیر قرار دهد. با این حال شناسایی عوامل محرک در مشارکت مؤثر شهروندان در فرآیند تصمیم‌گیری به پیشبرد اهداف طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری از طریق پذیرش شهروندان پس از مشاهده برنامه نهایی کمک شایانی خواهد نمود.

چراکه ضمن حمایت از ارزش‌ها، هویت و حقوق شهروندی منجر به نزدیک‌تر شدن جامعه به دموکراسی خواهد شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که شهرها از ظرفیت‌های ارزشمندی برای گسترش مشارکت شهروندان برخوردارند و علاقه عمومی به حضور در تصمیم‌گیری‌ها می‌تواند پشتوانه‌ای مهم برای توسعه شهری باشد.

مشارکت فعال شهروندان نه تنها به بهبود کیفیت برنامه‌ها و افزایش کارایی سیاست‌های شهری کمک می‌کند، بلکه زمینه‌ساز تقویت سرمایه اجتماعی، ارتقای حس تعلق به محیط زندگی و حرکت به سوی حکمرانی شهری دموکراتیک است.

از این منظر، اعتمادسازی، فرهنگ‌سازی، اطلاع‌رسانی

- صفه، ۱۵ (۴۳)، ۵۰-۷۰. <https://sid.ir/paper/94433/fa>
- ۵- رحمانی، جواد (۱۳۹۹). تبیین الگوی مدیریت شهری مبتنی بر مشارکت اسلامی (مورد مطالعه: شهر زنجان). فرهنگ معماری و شهرسازی/اسلامی، ۵ (۱)، ۲۳-۳۶. <http://dx.doi.org/10.29252/ciauj.5.1.2>
- ۶- زیاری، کرامت‌الله؛ سعیدی‌راد، مجید و حیدری، سامان. (۱۳۹۳). ارزیابی میزان مشارکت شهروندان در مدیریت محله‌ای، مطالعه موردی: محله سنگلج شهر تهران. مطالعات مدیریت شهری، ۶ (۱۹)، ۸۶-۹۵. <https://sanad.iau.ir/Journal/ums/Article/824778>
- ۷- سلطانی‌آزاد، فرهاد. (۱۳۸۱). طراحی شهری و جایگاه آن در سلسله‌مراتب طرح‌های توسعه شهری. مطالعات شهری، ۹، ۴۴-۵۳. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/350210>
- ۸- شرفی، مرجان و برک‌پور ناصر. (۱۳۹۸). گونه‌شناسی تکنیک‌های مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی شهری، بر مبنای سطوح مختلف مشارکت. نامه معماری و شهرسازی، ۲ (۴)، ۷۷-۱۰۲. <https://doi.org/10.30480/aup.2010.193>
- ۹- شرفی، مرجان؛ بهزادفر، مصطفی؛ دانشپور، سیدعبداله‌ادی؛ برک‌پور، ناصر و خانکه، حمیدرضا. (۱۳۹۸). مشارکت‌پذیری یا مشارکت‌گریزی مردم و برنامه‌ریزان؟ پژوهشی کیفی در محیط برنامه‌ریزی شهری ایران. هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی، ۲۴ (۲)، ۲۹-۳۸. https://zjfaup.ut.ac.ir/article_76274.html
- ۱۰- عنابستانی، علی‌اکبر و معینی، علیرضا. (۱۳۹۷). تأثیر هویت مکانی بر مشارکت روستاییان در روند اجرای طرح‌های هادی در سکونتگاه‌های روستایی، مورد مطالعه: روستاهای پیرامون کلانشهر مشهد. برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۳ (۶)، ۱-۴۲. <https://doi.org/10.22054/urdp.2020.46384.1152>
- ۱۱- فاضلی، محمد. (۱۴۰۰). ارزیابی تأثیرات اجتماعی. تهران: تپسا.
- ۱۲- قوام، سید عبدالعلی. (۱۳۷۰). تحول مفهوم سیاسی. تدبیر، ۱۴، ۶۰-۶۴. <http://noo.rs/ZMYF3>
- ۱۳- محمدی، علیرضا؛ علیپور، ابراهیم و هاشمی معصوم‌آباد، رضا. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر مشارکت

- 4- Materialistic Technocracy
- 5- Baltic
- 6- Platform
- 7- Blockchain
- 8- Arnstein
- 9- Harare
- 10- Wuhan
- 11- David Harvey
- 12- Cochran
- 13- Likert
- 14- Cronbach's Alpha
- 15- Friedman Test
- 16- Exploratory Factor Analysis
- 17- Bartlett's Test
- 18- Kaiser-Meyer-Olkin
- 19- AHP: Analytical Hierarchy Process
- 20- Ertiö
- 21- Taguenca
- 22- Lugo

۱۳- منابع

- ۱- اسمعیل‌پور، نجم؛ محمودی، وحید و اسمعیل‌پور، فاطمه. (۱۳۹۹). بررسی وضعیت ظرفیت‌سازی اجتماعی در محلات شهری و رابطه آن با مشارکت در بازآفرینی بافتهای فرسوده نمونه‌موردی: محله فهادان یزد. برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۳ (۵)، ۱۴۳-۱۸۱. https://urdp.atu.ac.ir/article_11563.html
- ۲- تایلور، نایجل. (۱۹۹۸). نظریه‌های برنامه‌ریزی شهری (از آغاز تا کنون). ترجمه محمود شورش. تهران: پرهام نقش.
- ۳- جمینی، داود؛ شمس‌الدین، علی و جمشیدی علیرضا. (۱۴۰۱). مشارکت شهروندان در مدیریت شهری و تبیین تعیین‌کننده‌های آن، نمونه مورد مطالعه: شهر ایلام. مطالعات شهری، ۱۲ (۴۵)، ۱۹-۳۰. <https://doi.org/10.34785/J011.2022.007>
- ۴- حبیبی، سیدمحسن و سعیدی رضوانی، هادی. (۱۳۸۵). شهرسازی مشارکتی، تمایز مفهومی ارزیابی تجربیات ایرانی.

(2021). How to Build Stakeholder Participation in Collaborative Urban Freight Planning. *Cities*, 112. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103149>

5- Bouregh, A. S., M Maniruzzaman, K., Alshihri, F., Rimi Abubakar, I., Ahmed, S. M., Alrawaf, T., & Boureggah, M. S. (2023). Investigating the Prospect of E-participation in Urban Planning in Saudi Arabia. *Cities*, 134. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.104186>

6- Conner, D. M. (1988). A New Ladder of Citizen Participation. *National Civic Review*, 77(3), 249-257. <https://doi.org/10.1002/ncr.4100770309>

7- Cornwall, A. (2011). *The Participation Reader*. Bloomsbury Publishing.

8- Correia, D. M., Feio, J. E., Marques, J. L., & Teixeira, L. (2023). Participatory Methodology Guidelines to Promote Citizens Participation in Decision-making: Evidence Based on a Portuguese Case Study. *Cities*, 35. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104213>

9- Cruz, R. B., & Marins, K. R. (2019). Urban Planning and Popular Participation: A Diagnosis of the Effectiveness of Participatory Processes Applied to the Revision of São Paulo Master Plan. *Habitat International*, 88. <https://doi.org/10.1016/j.habitat.2019.05.006>

10- Deputy of Human Capital Planning and Development of Mashhad municipality. (2021). Atlas of neighborhoods of Mashhad city: southeast area of Haft region. *Mashhad: Boi Shahr Behesht*. [In Persian]

11- Effing, R., & Groot, B. (2016). Social Smart City: Introducing Digital and Social Strategies for Participatory Governance in Smart Cities. In International conference on electronic government. *Cham: Springer International Publishing*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-44421-5_19

12- Ertiö, T. P. (2015). Participatory Apps for Urban Planning—Space for Improvement. *Planning Practice & Research*, 30(3), 303-321. <https://doi.org/10.1080/02697459.2015.1052942>

13- Esmailpoor, N., Mahmoudi, V., & Esmailpoor,

شهروندان اردبیل در ساماندهی بافت‌های فرسوده شهری. *رفاه اجتماعی*, ۲۱(۸۳)، ۲۲۹-۲۵۹. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17358191.1400.21.83.1.8>

۱۴- مرادی‌مسیحی، وراز و خلج، مهرشاد. (۱۳۸۹). *تحولات برنامه‌ریزی شهری در جهان و ایران*. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی (تهران مرکزی).

۱۵- معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی شهرداری مشهد. (۱۳۹۹). *اطلس محلات منطقه ۷ شهر مشهد*. مشهد: بوی شهر بهشت.

۱۶- نژداعی، نسترن. (۱۳۹۹). واکاوی خاستگاه فلسفی آموزش به اجتماع در فرآیند مشارکت‌پذیری شهروندان از منظر روش رئالیسم اسلامی. *فرهنگ معماری و شهرسازی اسلامی*, ۵(۲)، ۱۸۳-۱۹۴. <http://dx.doi.org/10.29252/ci-auj.5.2.183>

۱۷- نصیری، یوسف؛ داودیور، زهره و معینی‌فر، مریم. (۱۴۰۰). نظریه شهرسازی مشارکتی و شرایط تحقق آن در نظام برنامه‌ریزی شهری ایران. *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*, ۱۱(۴۲)، ۶۹۳-۷۱۴. https://www.jgeoqeshm.ir/article_130378.html

References

1- Akmentina, L. (2023). E-participation and Engagement in Urban Planning: Experiences from the Baltic Cities. *Urban Research & Practice*, 16(4), 624-657.

<https://doi.org/10.1080/17535069.2022.2068965>

2- Anabestani, A., & Moeini, A. (2019). The Impact of Spatial Identity on the Participation of Rural Residents in Rural Guide Plans (Case Study: Periphery Villages of Mashhad Metropolitan). *Urban and Regional Development Planning*, 3(6), 1-42. [In Persian]

<https://doi.org/10.22054/urdp.2020.46384.1152>

3- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.

<http://dx.doi.org/10.1080/01944366908977225>

4- Bjørgen, A., Fossheim, K., & Macharis, C.

- F. (2019). Investigating the Situation of Social Capacity Building in Urban Areas and Its Relationship with Participation in the Reconstruction of Worn-out Texture (Case Study: Yazd's Fahadan Neighborhood). *Urban and Regional Development Planning*, 3(5), 143-181. [In Persian] https://urdp.atu.ac.ir/article_11563.html
- 14- Fazeli, M. (2017). *Social Impact Assessment*. Tehran: Tisa. [In Persian]
- 15- Granier, B., & Kudo, H. (2016). How Are Citizens Involved in Smart Cities? Analysing Citizen Participation in Japanese Smart Communities. *Information Polity*, 21(1), 61-76. <https://doi.org/10.3233/IP-150367>
- 16- Habibi, S., & Saeidi Rezvani, H. (2008). Participatory urbanism: Conceptual Differentiation and Evaluation of Iranian Experiences. *Sofeh*, 15(43), 50-70. [In Persian] <https://sid.ir/paper/94433/fa>
- 17- Hart, R. A. (1992). *Children's Participation: From Tokenism To Citizenship*. Florence: UNICEF International Child Development Centre.
- 18- Ietto, B., Rabe, J., Muth, R., & Pascucci, F. (2023). Blockchain for Citizens participation in Urban Planning: The Case of the City of Berlin. A Value Sensitive Design Approach. *Cities*, 140. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104382>
- 19- Jamini, D., Shamsoddini, A., & Jamshidi, A. (2022). Citizen Participation in Urban Management and Identifying its Economic and Social Determinants, Ilam. *Urban Studies*, 12(45), 19-30. [In Persian] <https://doi.org/10.34785/J011.2022.007>
- 20- Li, W., Feng, T., Timmermans, H. J., Li, Z., Zhang, M., & Li, B. (2020). Analysis of Citizens' Motivation and Participation Intention in Urban Planning. *Cities*, 106. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102921>
- 21- Li, X., Zhang, F., Hui, E. C., & Lang, W. (2020). Collaborative Workshop and Community Participation: A New Approach to Urban Regeneration in China. *Cities*, 102. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102743>
- 22- Mashhadi Moghaddam, S. N., & Rafieian, M. (2020). From the Kingdom Lash to Participation: The Tale of Urban Planning in Iran. *Social Sciences & Humanities Open*, 2 (1). <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100022>
- 23- Matamanda, A. R., & Chinozvina, Q. L. (2020). Driving Forces of Citizen Participation in Urban Development Practice in Harare, Zimbabwe. *Land Use Policy*, 99. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.105090>
- 24- Mohammadi, A., Hashemi masoomabad, R. & Alipour, E. (2022). An Investigation into Factors Affecting People's Participation in Organizing Worn-out Urban Textures: A Case Study of District 3 in Ardebil. *Social Welfare Quarterly*. 21(83), 229-259. [In Persian] <https://doi.org/10.1001.1.17358191.1400.21.83.1.8>
- 25- Moradi Masihi, V., & Khalaj, M. (2010). Developments of Urban Planning in the World and Iran. *Tehran: Islamic Azad University*. [In Persian]
- 26- Muehlhaus, S. L., Egtebas, C., Seifert, N., Schubert, G., Petzolda, F., & Klinkerb, G. (2022). Game. UP: Gamified Urban Planning Participation Enhancing Exploration, Motivation, and Interactions. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 39 (2), 331-347. <https://doi.org/10.1080/10447318.2021.2012379>
- 27- Najdaghi N. (2020). Investigating the Philosophical Origin of Community Education in the Citizen Participation Process from the Perspective of Islamic Realism. *Culture of Islamic Architecture*

- and Urbanism Journal*, 5 (2), 183-194. [In Persian] <http://dx.doi.org/10.29252/ciauj.5.2.1836->
- 28- Nasiri, Y., Davoodpour, Z., & Moeini Far, M. (2021). The Theory of Participatory Urban Planning and the Conditions for Its Realization in the Urban Planning System of Iran. *Geography (Regional Planning) Journal*, 11(42), 693-714. [In Persian] https://www.jgeoqeshm.ir/article_130378.html
- 29- Nop, S., & Thornton, A. (2020). Community Participation in Contemporary Urban Planning in Cambodia: The Examples of Khmuonh and Kouk Roka Neighbourhoods in Phnom Penh. *Cities*, 113. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102770>
- 30- Qavam, S. (1991). The Evolution of the Political Concept. *Tadbir*, (14), 60-64. [In Persian] <http://noors/ZMYF3>
- 31- Rahmani J. (2020). Explaining the Model of Urban Management Based on Islamic Participation: Case Study of Zanzan City. *Culture of Islamic Architecture and Urbanism Journal*, 5 (1), 23-36. [In Persian] <http://dx.doi.org/10.29252/ciauj.5.1.2>
- 32- Ziyari, K., Saeidirad, M., & Heydari, S. (2013). Assessing the Level of Citizen Participation in Local Management: Case Study Sanglaj Neighborhood. *Urban Management Studies*, 6(19), 86-95. [In Persian] <https://sanad.iau.ir/en/Journal/ums/Article/824778>
- 33- Sharafi, M., & Barakpour, N. (2018). Typology of Public Participation Techniques in Urban Planning based on Different Levels of Participation. *Architecture and Urbanism Journal*, 2(4), 77-102. [In Persian] <https://doi.org/10.30480/aup.2010.193>
- 34- Sharafi, M., Behzadfar, M., Daneshpour, S. A. H., Barakpour, N., & Khankeh, H. (2019). Accepting or Refusing to Participate? A Qualitative Research in Urban Planning Environment of Iran. *Honarhaye Ziba- Honarhaye Memari va SHahrsazi*, 24 (2), 29-38. [In Persian] https://jfaup.ut.ac.ir/article_76274.html
- 35- Soltani Azad, F. (2002). Urban Design and Its Place in the Hierarchy of Urban Development Plans. *Urban Studies*, (9), 44-53. [In Persian] <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/350210>
- 36- Taguenca Belmonte, J. A., & Lugo Neria, B. (2021). La Incidencia de la Participación Ciudadana en la Eficiencia: El Caso del Fondo de Infraestructura Social Municipal (FISM) en Hidalgo. *Gestión y política pública*, 30(1), 101-125. <https://doi.org/10.29265/gypp.v30i1.807>
- 37- Taylor, N. (1998). Theories of Urban Planning (From the Beginning to the Present). Translated by Mahmoud Shourchah, *Tehran: Parham Naqsh*. [In Persian]
- 38- Tejedo-Romero, F., Araujo, J. F., Tejada, Á., & Ramírez, Y. (2022). E-government Mechanisms to Enhance the Participation of Citizens and Society: Exploratory Analysis through the Dimension of Municipalities. *Technology in Society*, 70. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.101978>
- 39- Toukola, S., & Ahola, T. (2022). Digital Tools for Stakeholder Participation in Urban Development Projects. *Project Leadership and Society*, 3. <https://doi.org/10.1016/j.plas.2022.100053>
- 40- Waghmare, M. (2024). Democratic Participation and Smart City Citizenship in Emerging Economies-Case of Smart Cities in India. *Cities*, 148. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2024.104910>
- 41- Wiedemann, P. M., & Femers, S. (1993). Public Participation in Waste Management Decision Making: Analysis and Management of Conflicts. *Journal of Hazard*, 33(3), 355-368. [https://doi.org/10.1016/0304-3894\(93\)85085-S](https://doi.org/10.1016/0304-3894(93)85085-S)